

MLADEN TRAJKOVIC

Čuvari našeg Jadrana

Rasplamsavanjem i širenjem narodnog ustanka protiv okupatora i domaćih izdajnika 1941. godine, otpočinju i borbe na Jadranu, mada one u početku nisu bile toliko opsežne i intenzivne kao one na kopnu. Prve akcije partizana na moru, u kojima je krajem augusta 1941. godine zapaljen brod »Niko Matković«, a početkom oktobra talijanski brod »Palermo«, zatim do kraja godine diverzije na njemačkom brodu »Zmaj«, minopolagaču »Vergada« i talijanskom razaraču »Split« kao i još nekoliko prepada u kojima su neprijatelju naneseni gubici u živoj sili i plovnim objektima, — ozbiljno su zabrinule okupatorske i kvislinške vojne vlasti, posebno one u Dalmaciji. Neprijatelj na Jadranu doživljava neugodno iznenađenje, tim prije što je većina pomenutih akcija izvršena sa obale, jer u to vrijeme Titovi partizani još nisu imali regularne pomorske jedinice niti svoje brodove. Uvjeti za njihov nastanak i razvoj stvorit će se već naredne — 1942. godine.

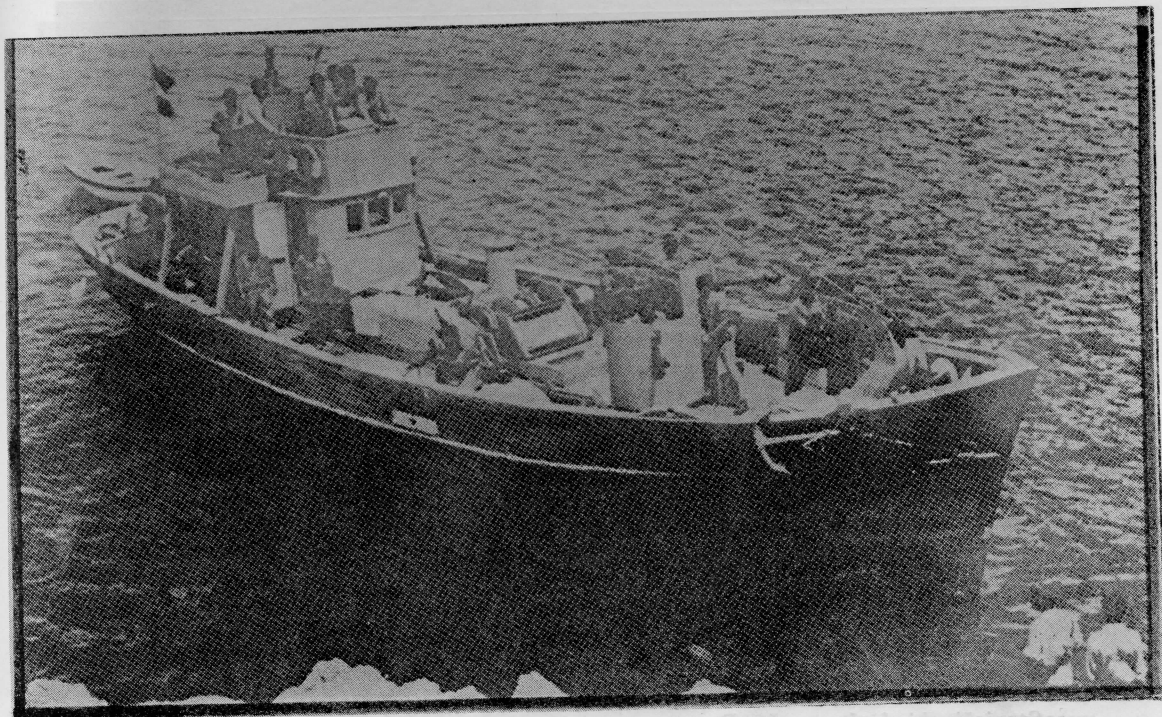
Razbuktavanje borbi na Jadranu

Međutim, borbe na Jadranu su se sve više razbuktavale, pa neprijatelj nije mogao ostati miran i pored brojne nadmoćnosti i tehničke prednosti, jer je bio akcijama partizana ozbiljno uzdrman. Zbog toga su fašisti Musolinijeve

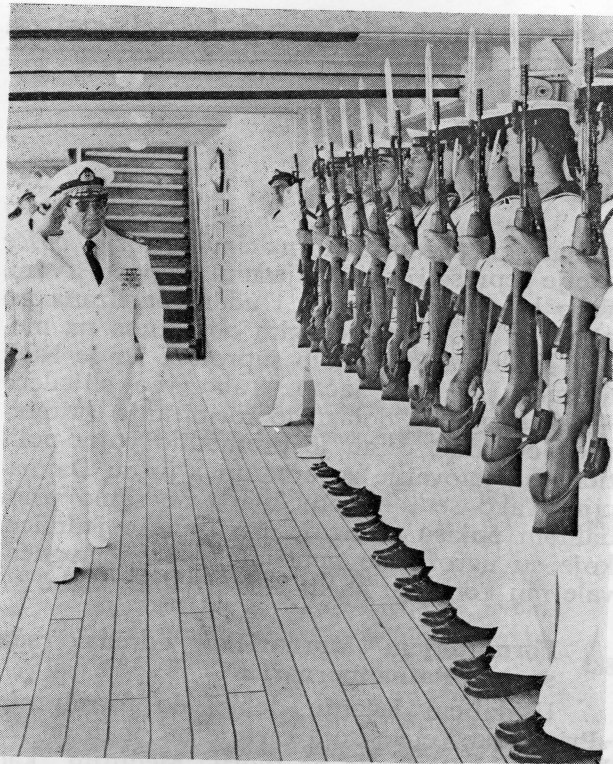
soldateske preduzimali na Jadranu sve češće akcije represalija nad mjesnim stanovništvom, kako bi suzbili prepade i udare partizana po njihovim plovnim i drugim objektima na moru i obali. Efekat je bio suprotan, jer je NOP na moru sve više jačao. Tako već slijedeće — 1942. godine dolazi do formiranja »Minerskog odreda«, čemu je prethodilo vojno-političko savjetovanje za srednju i južnu Dalmaciju. Tako se i na otocima a ne samo priobalnom pojasu obrazuju partizanske jedinice, koje su ugrožavale neprijatelja i onemogućavale mu kontrolu naših teritorijalnih voda.

Formiranjem »Mornaričkog odreda« rađa se naša Ratna mornarica

U daljem jačanju dolazi do formiranja »Primorske čete«, koja djeluje na obali od Šibenika do Biograda na moru. Međutim, kao začetak stvaranja naše Ratne mornarice službeno se uzima 10. septembar 1942. godine, kada je došlo do formiranja »Mornaričkog odreda«, mada — po nekim podacima — jezgra ove pomorske jedinice je stvorena još ranije, a svečano proglašenje izvršeno je 23. januara 1934. godine u Podgori. To ustaničko mjesto Makarskog primorja smatra se kolijevkom naše Ratne mornarice, kao što se Rudo u Bosni smatra mjestom rođenja Prve proleterske par-

Kapitulacijom Italije stvoreni su uvjeti za organiziranje Mornarice kao vida NOVJ —
na slici: najbolje naoružani brod »Crvena zvijezda«

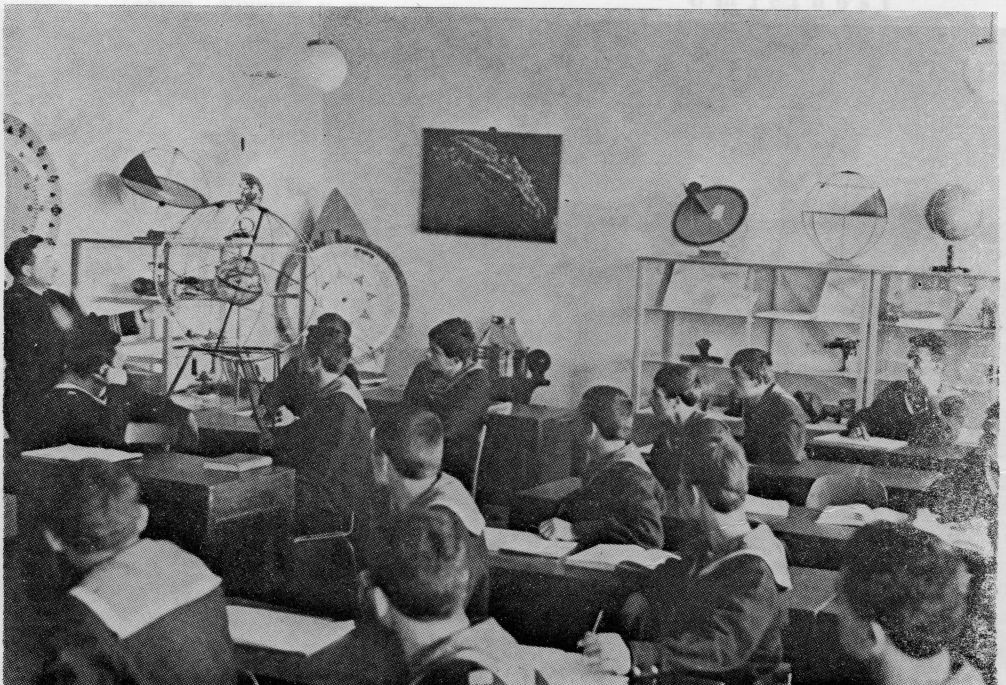
Vrhovni komandant maršal Tito u admiralskoj uniformi vrši smotru počasne jedinice mornara postrojene na palubi »Galeba

tizanske udarne brigade, kao regularne jedinice NOVJ i POJ, odnosno kasnije JNA. No, godina 1942. nije značajna samo po tome što je došlo do stvaranja prve regularne jedinice naše Ratne mornarice, već i po tome što se njome obilježavaju sve brojnije i jače aktiv-

nosti naših snaga na moru. Tako je Vrhovni komandant drug Tito krajem te godine izdao naredbu da se pri Štabu IV operative zone osnuje Sekcija za Ratnu mornaricu, kao operativno tijelo sa zadatkom da vrši mobilizaciju, osposobljava i obučava stručni kadar, uvodi kontrolu u našim lukama i osnuje obavještajnu službu za praćenje aktivnosti neprijatelja na moru i priobalju Jadrana.

Oslobađanje otoka i većeg dijela naše obale

Međutim, slijedeća — 1943. godina za NOVJ i našu zemlju posebno je značajna. U septembru te godine kapitulirala je Mussolinijeva Italija, kao jedna od članica sile Osovine. Istovremeno izbija masovni pokret naroda Crnogorskog primorja, Dalmacije, Hrvatskog i Slovenskog primorja te Istre protiv okupatora i njegovih slugu, što je ubrzalo razvoj naše Ratne mornarice, koja je tada zagospodarila većim dijelom Jadrana. Uspjeh u akcijama na moru olakšavao je operacije protiv neprijatelja na kopnu, pa je ovaj pod pritiskom svih naših snaga sve više uzmicao, uviđajući postepeno svoj konačni kraj na koji će se čekati još jednu godinu i po. Dotle su bili već oslobođeni svi otoci i obala, osim Zadra, Dubrovnika i Boke, gdje je neprijatelj imao jača uporišta. Ali, i njihov pad predstavljao je samo pitanje dana. Već u oktobru ove 1943. godine osnovan je Štab Mornarice NOVJ, jer je u to vrijeme ovaj vid budućih oružanih snaga Jugoslavije raspolagao u okviru 6 obalskih sektora sa 200 motornih jedrenjaka, 30

Starješinski kadar naše Ratne mornarice obrazuje se na najsuvremeniji način uz pomoć modernih obrazovnih pomagala

patrolnih čamaca, 10 naoružanih brodova, više obalskih artiljerijskih baterija, da i ne govorimo o brojnim partizanskim pomorskim četama na skoro svim otocima i u manjim i većim lukama na obali.

Vis — tvrđava Vrhovnog štaba

Posebno značajnim se smatra to što je polovicom 1944. godine po naređenju Vrhovnog štaba NOVJ i POJ otok Vis pretvoren u svojevrsnu tvrđavu našeg Jadrana, čime su bili stvoreni uvjeti da Mornarica NOVJ objedini sve akcije naših pomorskih snaga, da organizira i opskrbu opremom, naoružanjem i tehničkim sredstvima iz baza saveznika u južnoj Italiji. Ali, značajno je i to što je Vis, osim čvrstog uporišta, postao sigurno sjedište našeg najvećeg vojnog i političkog rukovodstva na čelu s drugim Titom.

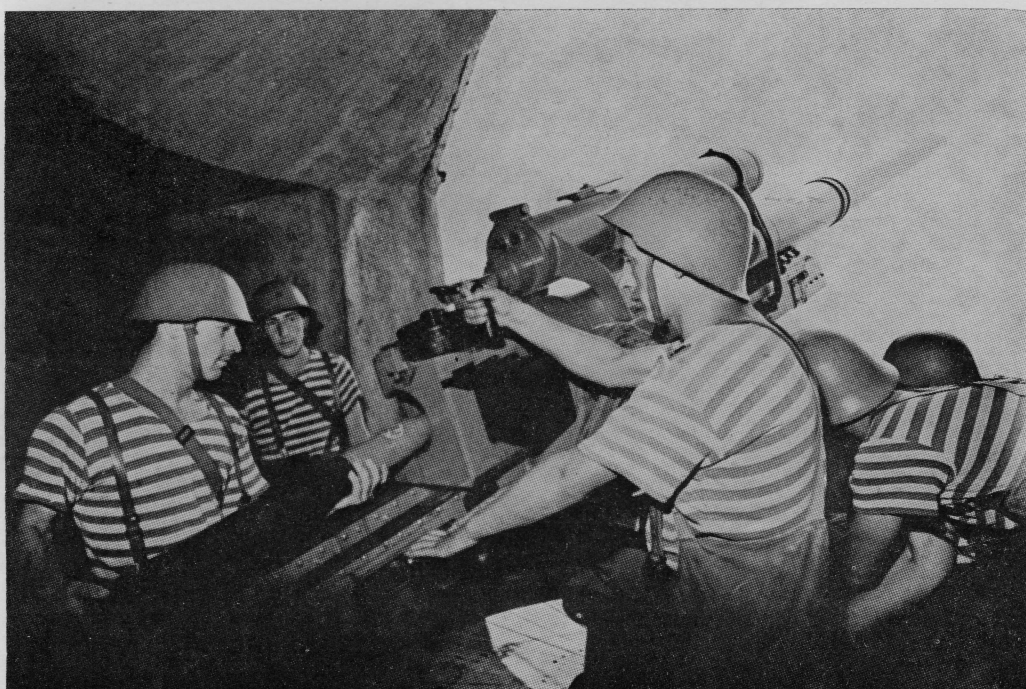
Prenos akcija na sjeverni Jadran i konačno oslobođenje zemlje

Kasnije, pomorske akcije se proširuju na sjeverni Jadran, a njemačke posade su prepadima na otoke Pag i Cres bile potpuno razbijene, pa je bio formiran i »Kvarnerski odred« pomorske pješadije, koji je imao 5 naoružanih brodova i preko 20 patrolnih čamaca. Kako se bližio kraj rata i nazirala konačna pobjeda nad neprijateljem, odlukom Vrhovnog komandanta maršala Tita Mornarica NOVJ je preimenovana u Jugoslavensku mornaricu, jer je već predstavljala snažan vid oružanih snaga za operacije na moru. Umjesto dotadašnjih obalskih pomorskih sektora, osnovane su tri

U sastavu Ratne mornarice postoje i specijalne jedinice

pomorske komande. Tako su Pomorskoj komandi sjevernog Jadrana stavljena na raspolaganje skoro sva plovna borbena sredstva, radi što uspješnije podrške 4. armiji u završnoj operaciji na primorskom krilu našeg vojništa za oslobođenje Hrvatskog primorja, Istre i Trsta. Ubrzo poslije oslobođenja Kvarnerskog područja, jedinice pomorske pješadije uz podršku naših ratnih brodova i ostalih snaga na kopnu, oslobađaju Pulu, a već 5. maja 1945. godine naš patrolni čamac »Udarnik« bio je prvo plovno sredstvo Jugoslavenske mornarice koje je ušlo u Tršćansku luku. Time se završio pobjedonosni pohod cjelokupne Jugoslavenske armije za oslobođenje zemlje, u kojem je RM kao vid oružanih snaga koji je izrastao iz leuta, dao značajan doprinos u slamanju neprijatelja na moru i priobalju.

Za sigurnu obranu otoka i obale od neprijateljskih pomorskih desanata i drugih oblika napada postoje obalske artiljerijske baterije većeg kalibra i djelovanjem na većim udaljenostima od kopna

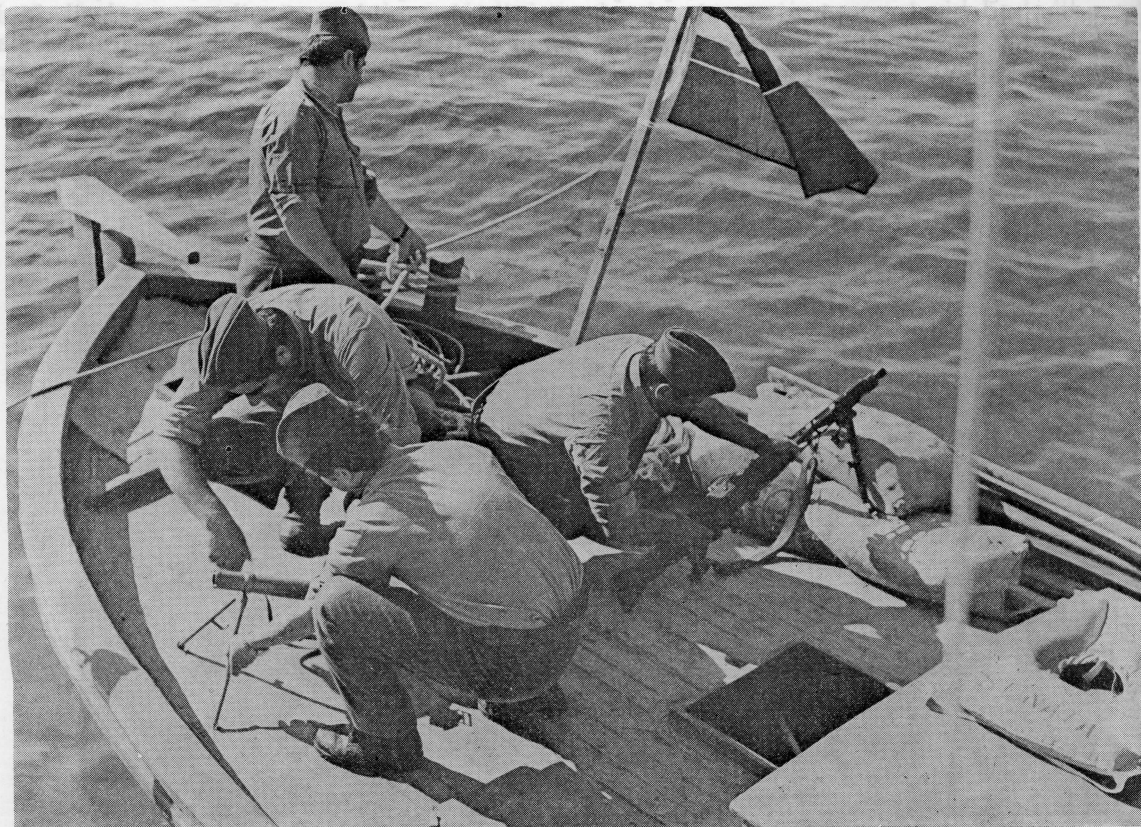
Treba naglasiti da je naša Mornarica tokom četverogodišnjeg rata izvela preko 95 napada na neprijateljev pomorski saobraćaj, od čega su jednu trećinu akcija izveli naoružani brodovi, a ostalo jedinice pomorske pješadije uz podršku obalske artiljerije. Osim toga, izvedeno je desetak značajnih diverzija na plovne i druge objekte, oko 30 prepada i manjih udara, a u završnim operacijama poduzeto je nekoliko taktičkih desanta, više protudesantnih akcija i 5 krupnih operativno-taktičkih desanta zajedno s kopnenim jedinicama Jugoslavenske armije. Bilanca ovih akcija je preko 130 oštećenih ili zaplijenjenih talijanskih i njemačkih ratnih brodova, zarobljavanje preko 8.000 neprijateljskih vojnika i starješina. Međutim, u tim borbama i naša Ratna mornarica je imala gubitke od 1.700 ljudi i 27 raznih brodova, što je skoro simbolično u odnosu na ukupne gubitke neprijatelja na moru, otocima i obali.

JRM danas — snažan vid oružanih snaga i siguran čuvar Jadrana

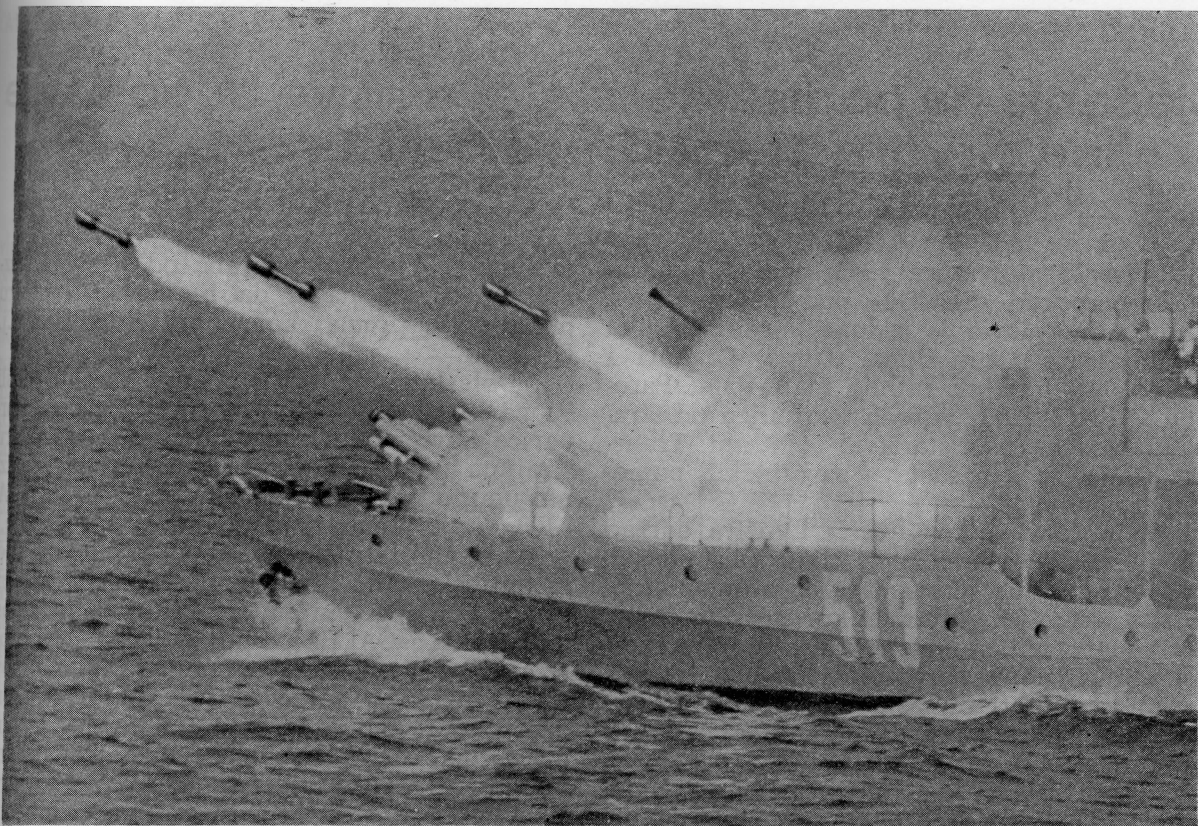
Od prvih partizanskih leuta i vremena rađanja naše Mornarice u ratu prošlo je pune četiri decenije. Od tada pa do danas JRM se razvijala, usavršavala i borbenu jačala. Istovremeno, razvijala se i jačala naša brodogra-

đevna industrija i industrija naoružanja i opreme za potrebe obrane otoka i teritorijalnih voda našeg dijela Jadrana. Suvremeno školovan, vrhunski obučeni i veoma iskusan starješinski kadar naše Ratne mornarice s mornarima na plovnim objektima, duž obale i na isturenim otocima, predstavlja neprobojni bedem za bilo kojeg agresora koji bi pokušao da ugrozi naše teritorijalne vode i zakorači na obalu.

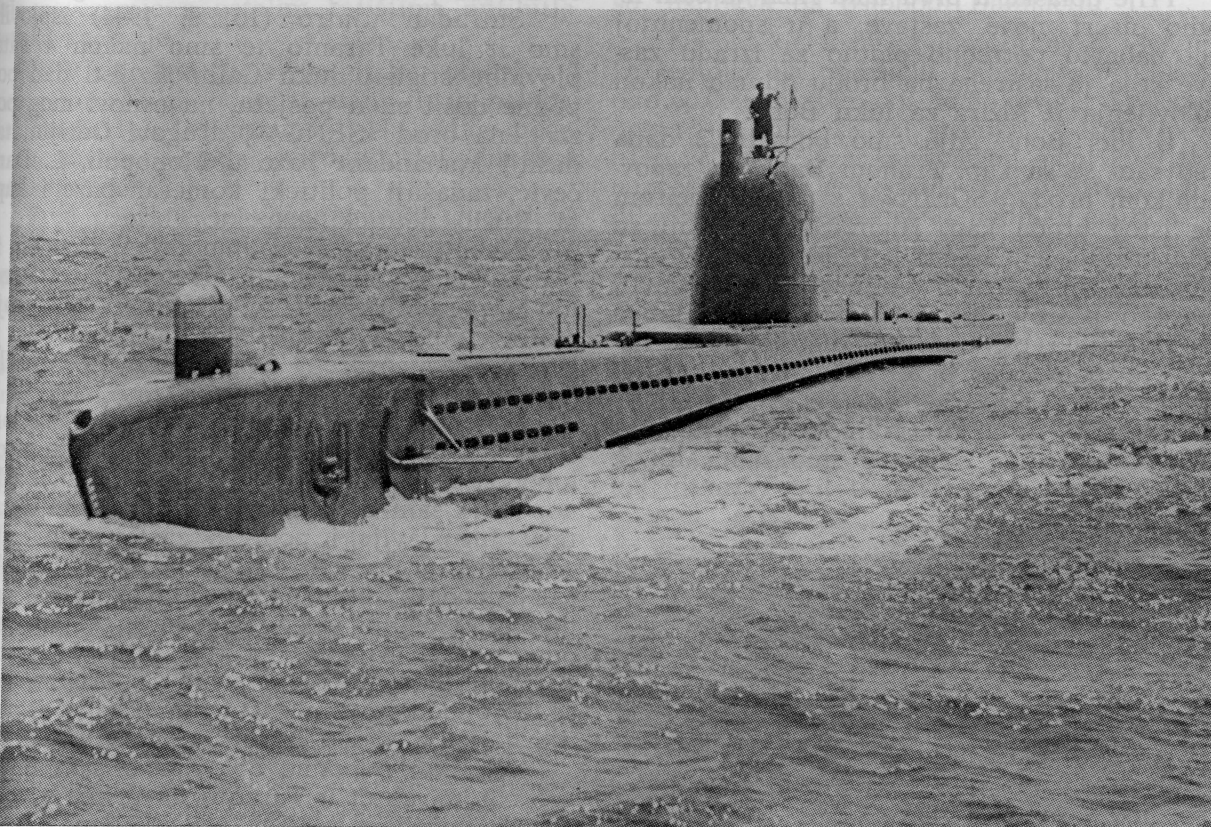
Većina plovnih jedinica JRM ima na svojim brodovima i podmornicama ugrađeno suvremeno artiljerijsko i artiljerijsko-raketno naoružanje vođeno iskusnim rukama posade i preciznom elektronikom. S njima su čuvari našeg Jadrana u stanju da otkriju neprijateljske ciljeve na velikim daljinama i da na ove za kratko vrijeme sruče uragansku vatru. Angažirajući i ostale brojne strukture našeg samoupravnog socijalističkog društva u sistemu ONO, JRM je u stanju da svakom agresoru, ma tko on bio i odakle dolazio, nanese strahovite gubitke u živoj sili, plovnim i ostalim borbenim i neborbenim sredstvima. Zbog toga danas — u miru — čuvari našeg Jadrana zaslužuju priznanja za vrhunsku borbenu spremnost i sigurno bdijenje na plavim pučinama, gdje čuvajući naše teritorijalno more sprečavaju bilo kakvo iznenađenje.

Prema koncepciji općenarodne obrane svako naoružano plovilo na moru, bez obzira na vrstu i tip, spremno je da se suprotstavi napadaču i nanese mu gubitke, kako je to uspješno vršila i partizanska mornarica

Suvremeni protupodmornički brod naše Ratne mornarice u trenutku ispaljivanja plotuna kojim može uništiti svaku podmornicu napadača u našim teritorijalnim vodama; detalj s vježbe bojnog gadanja

Osim površinskih udarnih brodova za djelovanje u našem dijelu Jadrana, Ratna mornarica raspoloža i suvremenim podmornicama za kontrolu akvatorija i napade na neprijateljske flotne sastave